

**Ἐρευνῶντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν
Λειτουργικὴν Παράδοσιν**

2

**Ἡ «δειξις» τῶν Τιμίων Δώρων
ὑπὸ τοῦ Λειτουργοῦ ἢ καὶ τοῦ Διακόνου
κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν δεσποτικῶν λόγων
«Λάβετε, φάγετε...», «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...»**

Ζήτημα σοβαρὸν, ἀπτόμενον δογματικοῦ θέματος

**Θέματα Ἱερατικῶν Συνάξεων
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς
Σύναξις Β': 2α Ἰουνίου 2021 ἐκ. ἡμ.**

Περιεχόμενα

A' . Διονυσίου Ἀνατολικιώτη, Ἐπιστολή, 21.5/3.6.2020	1
B' . Ἀρχιμ. Γερβασίου Χ. Παρασκευοπούλου, Ἐπίκαιρα Προβλήματα, τεύχος Α', Πάτραι 1954	5
Γ' . Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 298, τ. Γ', Θεσσαλονίκη 1976	7
Δ' . Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 329, τ. Δ', Θεσσαλονίκη 1982	10
Ε' . Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκα, Τελετουργικὸ Ἐγχειρίδιον Λειτουργικῆς Εὐταξίας, Θεσσαλονίκη 2009	14
Ζ' . Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἔκδ. Παπαδημητρίου, ἐν Ἀθήναις 2014	16
Ζ' . Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἐπιστασία Βελούδων, ἔκδ. δ', ἐν Βενετία 1872	19
Η' . Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἐν Βενετία 1862, ἐπανέκδοσις «Ἀστὴρ» ἐπιστασία Ἀρχιμ. Σπυρίδωνος Ζερβοῦ, ἐν Ἀθήναις ἄ.χ.	22
Θ' . Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, ἐπιμελεία Πρωτοπρεσβ. Ν. Π. Παπαδοπούλου, ἔκδ. Μιχ. Ἰ. Σαλιβέρου, Ἀθήναι ἄ.χ.	25
Ι' . La Divina Liturgia ... Santo Giovanni Crisostomo, Roma 1967	27
ΙΑ' . Ἱερατικόν, ἔκδ. Α.Δ.Ε.Ε., ἔκδ. Θ', Ἀθήναι 2017	29
ΙΒ' . Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκα, Ἱεροτελεστικὸν Α', Θεσσαλονίκη 2009	32

Διανέμεται δωρεὰν γιὰ τὸ Ποιμαντικὸ Ἔργο τῶν Ἐνοριῶν

Ἔκδοσις α' - Ἰούνιος 2021

- © Ἱερά Μητρόπολις Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος.
- Διεύθυνσις: Θρασυβούλου 88 (Δημοτικὴ Ἐνότης Φυλῆς), Τ.Κ. 133 51, Τ.Θ. 108, ΦΥΛΗ - ΕΛΛΑΣ.
 - Ἀριθμ. Τηλεφ.: 210 2487388. • Τηλεαντίγραφα (Telefax): 210 2487389.
 - Ἰστότοπος εἰς τὸ Διαδίκτυον: www.imoph.org
 - E-mail: mitropolis-orfyl@imoph.org

Ἡ «δειξις» τῶν Τιμίων Δώρων ὑπὸ τοῦ Λειτουργοῦ ἢ καὶ τοῦ Διακόνου κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν δεσποτικῶν λόγων «Λάβετε, φάγετε...», «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...»*

Ζήτημα σοβαρόν, ἀπτόμενον δογματικοῦ θέματος

Α'

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΗΣ

21 μαΐου / 3 ἰουνίου 2020

δρ φιλοσοφικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν, μουσικολόγος-τυπικολόγος,
φιλόλογος ἐπιμελητῆς ἐκδόσεων, περικοπὴς κοινωνικῆς θεολογίας,
διπλωματούχος ἑλληνικῆς μουσικῆς τοῦ ᾠδείου «Ρωμανὸς ὁ μελωδός».

Αὕτῃ ἡ σημείωσις (*) ὑπάρχει σὲ ὅλες τὶς ἐκδόσεις τοῦ Μ. Εὐχολογίου κατὰ τὰ τελευταῖα 170 χρόνια. Ἄν τυχὸν ἔχετε τὸ Μ. Εὐχολόγιον ἐκδόσεως Ἀστέρος (ποὺ ἦταν φωτογραφικὴ ἀναπαραγωγή τῆς ἐν Βενετία ἐκδόσεως τοῦ ἔτους 1856), μπορεῖτε νὰ βρῆτε τὴν ἐν λόγω ὑποσημείωσι αὐτολεξεῖ στὴν σ. 63.

Ἡ ὁδηγία περὶ «δειξεως» τῶν τιμίων δώρων (κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀπαγγελίας τῶν κυριακῶν λόγων) ἀνευρίσκεται σὲ ὠρισμένα μόνον χειρόγραφα λειτουργιῶν, πολὺ μεταγενέστερα, ἀπὸ τὸν 16ο αἰῶνα καὶ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα τελοῦν προφανῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν ἐντύπων. Καὶ μπορεῖ ἐνδεχομένως αὕτῃ ἡ πράξι νὰ εἶναι καὶ σήμερα γνωστὴ καὶ διαδεδομένη, ὥστε πολλοὶ νὰ τὴν θεωροῦν ὡς ἀπαραίτητη καὶ παντοτινὴν πράξι τῆς ὀρθοδόξου τελετουργίας στὴν πραγματικότητα ὅμως τέτοιες διατάξεις ἐμφανίζονται μετὰ τὸ 1204, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς λατινοκρατίας καὶ τοῦ βίαιου – ἀλλὰ προσωρινοῦ, κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ– ἐξουνιτισμοῦ μεγάλου μέρους τῶν Ὀρθοδόξων «Βυζαντινῶν»!

(*) Περὶ τῆς «δειξεως» τῶν τιμίων Δώρων, κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀπαγγελίας τῶν λόγων τοῦ Κυρίου.

Στην νεωτέρα έκδοσι τοῦ Μ. Εὐχολογίου, ποῦ ἐπιμελήθηκα τὸ 2014, ἔχω ἀναλυτικώτατο ὑπόμνημα διορθώσεων καὶ παρατηρήσεων, στὸ ὁποῖο (σ. 72*) ἀναφέρω γιὰ τὶς δύο ὑποσημειώσεις τῶν σ. 63 καὶ 64 τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου τὰ ἀκόλουθα: «...ἀντεγράφησαν αἱ ὑποσημειώσεις τῶν ἐκδόσεων Βενετίας τῶν Εὐχολογίων τῶν ἐτῶν 1851 καὶ 1862, διότι εἶναι ὀρθαί, διότι περιέχονται εἰς τὰς ἐπομένους ἐκδόσεις καὶ δὴ καὶ εἰς τὸ ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Εὐχολόγιον τοῦ 1899, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἐν Ἀθῆναις Εὐχολόγιον τοῦ ἔτους 1927, ἀλλὰ καὶ διότι σχεδὸν δύο αἰῶνας μετὰ ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτὰ λάθη εἰς διαφόρους δημοσιεύσεις λειτουργιῶν».

Ἡ ἱστορία ὁμως τοῦ ὄλου ζητήματος ξεκινᾷ αἰῶνες πρὸ τοῦ 1851. **Οἱ** ὁδηγίες περὶ «δεΐξεως» τῶν τιμῶν δώρων κατὰ τὴν ὥρα τῶν κυριακῶν λόγων ἐμφανίζονται γιὰ πρώτη φορά στὴν πρώτη ἔντυπη έκδοσι τῆς θείας λειτουργίας, ποῦ πραγματοποιήθηκε στὴν Ῥώμη τὸ 1526 ἀπὸ τὸν οὐνίτη Δημήτριον Δούκα μὲ εὐλογία τοῦ πάπα Ῥώμης Κλήμεντος. **Ἡ** έκδοσι αὐτὴ ἐπηρέασε καὶ τὶς ἐπόμενες ἐκδόσεις, ἀλλὰ καὶ τὰ μεταγενέστερα χειρόγραφα (τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ ἐξῆς), διότι ἀπὸ τότε συναντοῦμε αὐτὲς τὶς ὁδηγίες καὶ στὰ διάφορα Εὐχολόγια. **Μάλιστα** ὁ Δομηνικανὸς μοναχὸς Ἰάκωβος Γκόαρ στὸ Εὐχολόγιον ποῦ ἐξέδωκε (Παρίσι 1647, σ. 92) χαρακτηρίζει ὡς «ἐνετικὲς ἀναγνώσεις» (ἢ παραλλαγές) τὶς ὁδηγίες «δεικνύει τῷ ἱερεῖ ὁ διάκονος τὸν ἅγιον δίσκον» (ὁμοίως χαρακτηρίζει καὶ τὶς προσθήκες «λέγοντες τὸ “Κύριε τὸ πανάγιόν σου πνεῦμα”» κ.λπ.).

Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις ποῦ φέρουν ἐμφανεῖς ἢ ἀνεπαίσθητες λατινικὲς ἐπιδράσεις στὰ ὀρθόδοξα λειτουργικὰ κείμενα, κυκλοφοροῦν τὴν ἴδια περίοδο καὶ κάποιες ἄλλες ἐκδόσεις ἀπὸ ὀρθοδόξους ἐπιμελητές, ποῦ λαμβάνουν τὰ κείμενα ἀπὸ ἐκκλησιαστικὰ χειρόγραφα ἀπαλλαγμένα ἀπὸ πολλὰς τέτοιες σχολαστικὲς ὁδηγίες. **Τέτοιες** περιπτώσεις εἶναι: τὰ Ἀρχιερατικὰ τῶν ἐτῶν 1714, 1770 καὶ 1820, καὶ οἱ Θεῖες Λειτουργίες τῶν ἐτῶν 1760, 1773, 1814, 1835, 1845, 1852, 1859 κ.λπ., **ποῦ δὲν περιέχουν ὁδηγίες περὶ τῆς συγκεκριμένης «δεΐξεως».**

Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ γράφει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος σὲ μία ἐπιστολή του περὶ τὸ 1790/91: «**Ὅθεν, ἀδελφέ, ἀνάγκη εἶναι ἡ ἀγία μας ἐκκλησία πρῶτον μὲν νὰ καθარიση τὸ Εὐχολόγιον ἀπὸ τὰ παρείσαστα αὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅπου ἔσπειραν μέσα κατὰ καιροὺς οἱ τολμηροὶ καὶ ἀπαιδευτοὶ, προσθήσω δὲ καὶ κακόφρονες.** **Ἐπειδὴ, πῶς δὲν εἶναι κακοφροσύνη λατινικὴ ἢ ἐρμηνεία ὅπου λέγει νὰ δείχνη ὁ διάκονος ἀντάμα μὲ τὸν ἱερέα τὸ δισκάριον καὶ τὸ ποτήριον, ὅταν λέγωνται τὰ κυριακὰ λόγια, ἡγουν τὸ “Λάβετε φάγετε” καὶ τὸ “Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες”;** **Βε-**

βαιότατα λατινόφωνων ἐτύπωσε τὴν ἐρμηνείαν αὐτήν, ὡσάν ὅπου, καθὼς ἐφανερώσαμεν, ἐκεῖνοι ἔτσι πιστεύουν, ὅτι μὲ ἐκεῖνα τὰ λόγια τελειώνονται τὰ ἄγια. **Κ**αὶ τὸ χειρότερον ἀκόμα, ὅτι εἰς κάποιους τύπους εὐρίσκεται ὅτι καὶ νὰ εὐλογῇ ὁ ἱερεὺς τότε καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο· καὶ πάλιν ὕστερον γράφει νὰ εὐλογῇ ὅταν κάμη τὴν ἐπίκλησιν ὄντως λατινόφρονος ἢ ἐρμηνεία ὅτι ὁ ποῦρος λατίνος δὲν δέχεται τὴν δευτέραν εὐλογίαν». (ποῦρος = καθαρός, γνήσιος, αὐθεντικός)

Τὴν ἐκτενὴ αὐτὴ ἐπιστολὴ-πραγματεία τοῦ Ἁγίου ἐξέδωσα μὲ τὸν τίτλο «Κακοδόξες προσθήκες εἰς τὴν θ. Λειτουργίαν», στὸ περιοδικὸ «Συμβολή», τεύχος 22 (ἄπρίλιος-ἰούνιος 2008), σ. 3-27 (εἰδικὰ σ. 21, §28).

Καὶ ὄχι μόνον τὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα, ἀλλὰ ὁλόκληρη ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ἄμεση σχέσι μὲ τὸ παρὸν ζήτημα, διότι ἐξηγεῖ ἐκεῖ ὁ Ἄθανάσιος ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ προσθήκη καὶ ἄλλες παρόμοιες ἐγίναν ὑπὸ λατινόφρονος, διότι «διαφορὰ τρέχει μεταξύ ἡμῶν καὶ τῶν Λατίνων περὶ τῆς τελειώσεως τῶν μυστηρίων. Οἱ μὲν Λατῖνοι φρονοῦσιν ὅτι μὲ μόνα τὰ κυριακὰ λόγια, ἤγουν τὸ “Λάβετε φάγετε” καὶ τὸ “Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες”, εὐθὺς ὅπου τὰ ξεφωνήση ὁ ἱερεὺς, ὁ μὲν ἄρτος μεταβάλλεται εἰς σῶμα Χριστοῦ, ὁ δὲ οἶνος εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ», ἐνῶ ἐμεῖς ὁμολογοῦμε μαζὶ μὲ τὸν ἅγιον Μάρκο τὸν Εὐγενικὸ ὅτι «οὐ μόνον ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν δεσποτικῶν ῥημάτων ἀγιάζονται τὰ θεῖα δῶρα, ἀλλ’ ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα εὐχῆς καὶ εὐλογίας τοῦ ἱερέως δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὸ θέμα μιᾶς ἐργασίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ποῦ συνεκδίδεται μὲ τὰ ἄλλα ἔργα του στὰ ἱστορικὰ κείμενα τῆς συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ ἀντιπαπικὸι θεολόγοι τοῦ 18ου αἰῶνος, καὶ ἰδίως οἱ «Κολλυβάδες», ἀκολουθώντας κατὰ πόδας τὸν ἅγιον Μάρκο τὸν Εὐγενικὸ καὶ τοὺς ἄλλους Ἁγίους τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, εἶχαν ἐπισημάνει εὐθαρσῶς καὶ μὲ σαφήνεια αὐτὲς τὶς ἀλλοιώσεις. **Κ**αὶ μὲ βᾶσι τὰ ὀρθόδοξα αὐτὰ κηρύγματα, ἀλλὰ καὶ τὴν πράξι τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας (ὅπως φαίνεται σὲ ἔκδοσι τοῦ 1849), ὁ ἱερομόναχος Σπυριδῶν Ζερβός, ἐπιμελούμενος τὸ 1851 τὴν ἔκδοσι τοῦ Μ. Εὐχολογίου, ἀφαιρεῖ –ἐπιτέλους!– τὶς σχετικὲς «ὀδηγίες» καὶ γράφει τὴν περὶ οὗ ὁ λόγος σημείωσι, στὴν ὁποία ἡ κεντρικὴ οὐσιαστικὴ φράσι εἶναι ἡ ἐξῆς «ἐνταῦθα δὲ τὰ δεσποτικά ἐκεῖνα λόγια ἐπαναλαμβάνονται διηγηματικῶς». Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ («προλεγόμενα μὲν διηγηματικῶς τὰ ῥήματα παρὰ πᾶσι συμφώνως»), τὸ ἴδιο ἐπαναλαμβάνει

νει καὶ ὁ Ἄθανάσιος ὁ Πάριος («ὅτι τὰ κυριακὰ λόγια διηγηματικῶς τὰ λέγει ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα»).

Τὴν γραμμὴ αὐτὴ ἀκολουθοῦν καὶ οἱ ἐξῆς λειτουργικὲς ἐκδόσεις:

– «Ἱεροδιακονικὸν» ἐκ τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας (Κωνσταντινούπολις 1849),

– «Αἱ θεῖαι Λειτουργίαι» ἐπιθεωρηθεῖσαι καὶ πλουτισθεῖσαι δι' ὑποσημειώσεων περιέργων παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου τοῦ Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου (Κωνσταντινούπολις 1858 καὶ β' ἐκδοσις 1875, σ. 102, καὶ ἰδίως σ. 131 ὅπου ἐπαναλαμβάνεται ἡ ὑποσημείωσι τοῦ Σ. Ζερβού),

– «Αἱ θεῖαι Λειτουργίαι», ἐν Καλάμαις 1870,

– «Ἱερατικὸν» Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Κωνσταντινούπολις 1895),

– «Ἱεροτελεστικὸν» καταρτισθὲν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως Χρυσοστόμου (Ἀθήναι 1948),

– «Ἱερατικὸν» Ἀποστολικῆς Διακονίας ἔτους 1968 (πρὸ ἀκολουθεῖ τὴν ἐκδοσι τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου),

– «Ἱερατικὸν» ἐπιμελεῖα ἱερέως Κων/νου Παπαγιάννη (2002 καὶ ἐξῆς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ Μικρὰ Ἱερατικά),

– «Ἀρχιερατικὸν» συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Παντελεήμονος Ῥοδοπούλου μὲ συνεργασίαν τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Φουντούλη (Πατριαρχικὸ Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 2004),

– καὶ τὸ νεώτερον «Ἀρχιερατικὸν» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (Ἀθήναι 2014), τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ὁποῖου ὑπογράφουν οἱ καθηγηταὶ Παναγιώτης Σκαλτσῆς καὶ πρωτοπρεσβύτερος Θεόδωρος Κουμαριανός.

Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐκδόσεις ἀπουσιάζει κάθε ὁδηγία ἢ καὶ ὑπόνοια περὶ τῆς «δείξεως» τοῦ δισκαρίου καὶ τοῦ ποτηρίου κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀπαγγελίας τῶν δεσποτικῶν λόγων.

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΓΕΡΒΑΣΙΟΥ Χ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΕΥΧΟΣ Α'
 1954
ΕΠΙΚΛΙΡΑ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

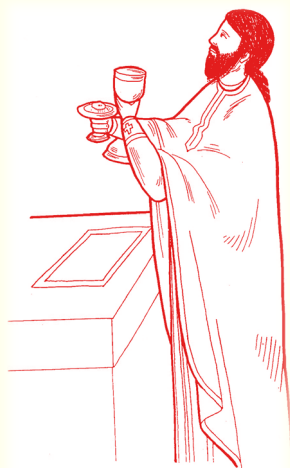
Ο ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΘΑΓΙΑΣΜΟΝ

Μετά την εύχαριστήριον ύμνολογίαν και δοξολογίαν «ὕπὲρ πάντων, ὧν ἴσμεν καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν, τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν εὐεργεσιῶν τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων». Μετά την εύχαριστίαν καὶ ὑπὲρ τῆς προσφερομένης Λειτουργίας, ἦν κατηξίωσε δέξασθαι καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ λειτουργοῦ ὁ ἐν Τριάδι εὐλογητὸς Θεὸς ἡμῶν. Μετά την ὥδην καὶ παρ' ἡμῶν τοῦ Ἀγγελικοῦ ὕμνου «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος...» ὁ ἱεουργῶν ἐκδιηγούμενος «πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν» καὶ μεμνημένος τῆς σωτηρίου ἐντολῆς «Λάβετε, φάγετε... καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες» κ. λ. π. ἐντόνως καὶ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν κατανύξει βοᾷ: «Τὰ σὰ ἐκ τῶν Σῶν, Σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα». Ἄλλὰ τίς ἡ ἔννοια τῶν λειτουργικῶν τούτων ρημάτων;

Πρὸ τούτου ὅμως ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν τίς ἡ σχέσις τῶν Κυριακῶν λογίων «Λάβετε, φάγετε... Πίετε...» πρὸς τὴν ἀναγινωσκομένην εὐχὴν τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς καὶ ἂν πρέπη ὁ λειτουργὸς ἢ ὁ Διάκονος νὰ δεικνύῃ διὰ τῆς χειρὸς τὰ προκείμενα Δῶρα ἐπὶ τῷ ἐκφωνήσει: «Λάβετε, φάγετε... καὶ Πίετε...».

Ἐκ τῆς συνεχείας τῆς ἀναγινωσκομένης εὐχῆς, ἣτις ἔχει: «**λαβῶν ἄρτον ἐν ταῖς ἁγίαις Αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἀγιασας, κλάσας ἔδωκε τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις εἰπών. «Λάβετε, φάγετε κλπ.»** συνάγεται ὅτι τό: **«Λάβετε, φάγετε... Πίετε ἐξ αὐτοῦ...»** δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ προκειμένα Δῶρα, τὰ ἐπὶ τοῦ Δισκαρίου καὶ Ποτηρίου, τὰ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἀλλὰ εἰς τὰ καθαγιασθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τῆς ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Πέμπτης. **Ἐπομένως οὐχὶ ὀρθῶς καὶ οὐχὶ καλῶς δεικνύουσι τῇ χειρὶ τὰ μῆπω προσενηχθέντα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, πολλῶ δὲ μᾶλλον μηδὲ καθαγιασθέντα. Τὸ ὅτι δὲ οὕτω προσηνέχθησαν, μαρτυρεῖ καὶ ἐπιβεβαιοῖ ἡ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀνωτέρω ἐκφώνησις:**

— 111 — 112 —

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

Γ'
(201 - 300)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1976

227

298

Διατί κατά τὴν θεϊαν λειτουργίαν πρῶτον ἐκφωνοῦμεν τὸ «Λάβετε, φάγετε...» καὶ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...» καὶ μετὰ εὐλογοῦμεν τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, ἐνῶ ὁ Κύριος κατὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον πρῶτον ἠϋλόγησε καὶ ὕστερον εἶπε τὸ «Λάβετε, φάγετε...» κλπ.;

Κατὰ τὰ λειτουργικά μας κείμενα ὁ Κύριος πρῶτα καθηγίασε τὸν ἄρτο καὶ τὸ ποτήριον, καὶ ἐπομένως τὸ μετέβαλε σὲ σῶμα καὶ αἷμα, καὶ κατόπιν τὰ προσέφερε στοὺς ἀποστόλους λέγοντας τοὺς λόγους τῆς συστάσεως. Στὸ ἐρώτημα τώρα, γιατί ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρᾶξις κάμνει τὸ ἀντίστροφο, πρῶτα λέγει δηλαδὴ τὸ «Λάβετε, φάγετε...» καὶ «Πίετε...» καὶ κατόπιν διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθαγιάζει τὰ δῶρα, ἅπαντ' ἐπιγραμματικῶς ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, ὅτι ἡ περιγραφή τοῦ μυστικοῦ δεῖπνου κατὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν καὶ ἡ ἐκφώνησις τῶν κυριακῶν λογίων ἀπὸ τὸν ἱερέα γίνεται «ἐν εἶδει διηγήσεως» (Ἑρμηνεία τῆς θεϊας λειτουργίας, 29, 22). Ἡ, ὅπως ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης σημειώνει, ὅτι «πρὸς τὸν Πατέρα ἐκδιηγούμενος καὶ ἀνυμνῶν τὰ τῆς οἰκονομίας ὁ ἱερεὺς, πρῶτον μὲν τὰς τοῦ Χριστοῦ θεϊας ἀνακράζει φωνάς καὶ ὅτι τοῦτο αὐτὸς παρέδωκε καὶ ὅτι διὰ τοῦτο προσφερομέν σοι ταῦτα ὑπὲρ ἁπάντων κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐντολήν· λοιπὸν δεόμεθά σου, σὺ τὸ Πνευμά σου... ἐξαπόστειλον» (Ἑρμηνεία, 88). Καὶ κατωτέρω· «διηγούμενος... ταύτας λέγει πρὸς τὸν Πατέρα τὰς φωνάς» (ἐνθ' ἁνωτ.).

Μὲ ἄλλους λόγους, γιὰ νὰ κατανοήσωμε τὴν πορεία τῆς λειτουργικῆς εὐχῆς πρέπει νὰ ἔχωμε κατὰ νοὴν τὴν δομὴν καὶ κάθε ἄλλης εὐχῆς στὴν θεία μας λατρεία. Ἄρχιζον συνήθως μὲ μία δοξολογία, ἔκτενῆ ἢ σύντομο, καὶ προχωροῦν στὴν ἀνάμνησι τῶν σημείων ἐκείνων τῆς θείας οικονομίας ποὺ προτυπώνουν ἢ δικαιώνουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν· θαρροῦσα σ' αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία ἔρχεται νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν τελεταρχικὴν χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος γιὰ τὴν τέλεσι τῆς ἀντιστοίχου ἁγιαστικῆς πράξεως καὶ κατακλείει τὴν εὐχὴν μὲ τὴν ἀπαρίθμησι τῶν καρπῶν, ποὺ θὰ δρέψουν ἐξ αὐτῆς κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου οἱ πιστοί, καὶ μὲ μία δοξολογικὴν τριαδικὴν ἐπισφράγισιν. Αὐτὸ ποὺ γίνεται σ' ὅλες τὶς εὐχάς, ἰδιαιτέρως παρατηρεῖται στὴν εὐχὴ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, τὴν κεντρικὴν καθαγιαστικὴν εὐχὴν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην καὶ λαμπροτέραν λατρευτικὴν ἐκδήλωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα· Τὸν δοξολογεῖ γιὰ τὴν μεγαλειότητά Του καὶ τὰ θαυμάσια ἔργα Του· Τὸν εὐχαριστεῖ γιὰ τὴν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀγάπην καὶ τὶς ἄπειρες πρὸς αὐτὸ εὐεργεσίαις Του καὶ ἰδιαιτέρως γιὰ τὴν ἀνάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἔγινε διὰ τοῦ ἔργου τῆς ἐν Χριστῷ οικονομίας. Διηγείται τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ μάλιστα τὴν παράδοσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας στοὺς μαθητὰς κατὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον καὶ τὴν θέλησιν Του νὰ τελοῦμε αὐτὸ εἰς ἀνάμνησίν Του καὶ νὰ συσσωματούμεθα διὰ τῆς κοινωνίας μὲ Αὐτόν, προσωπικὰ ἔτσι προσοικειούμενοι τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Ἄκριβῶς ἡ πρᾶξις αὐτῆ καὶ ἡ θέλησις τοῦ Κυρίου δίδει στὴν Ἐκκλησίαν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ μυστήριον, γι' αὐτὸ καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἐπιφοίτησιν Του γιὰ τὴν μεταβολὴν καὶ μεταστοιχείωσιν τῶν δώρων τῆς Ἐκκλησίας σὲ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ.

Σχετικὰ πρὸς τὸ θέμα αὐτὸ ἔχουν γραφῆ πολλὰ κατὰ τὴν ὑστέραν βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ ἀπὸ νεωτέρους, γιὰ τὴν ὑπάρχει μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὡς γνωστὸν, μία θεολογικὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων κατὰ τὴν θείαν εὐχαριστίαν, ἂν γίνεται δηλαδὴ ἡ μεταβολὴ κατὰ τοὺς λόγους τῆς συστάσεως ἢ κατὰ τὴν ἐπίκλησιν. Καὶ ἡ ἐρώτησις ποὺ ἐξετάζομε ἐδῶ, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε, ἔχει συνάρτησιν πρὸς τὸ θεολογικὸν αὐτὸ ζήτημα.

Συνοπτικά όμως, για να μείνωμε όσο το δυνατόν έξω από τη μακρά αυτή και δύσκολο θεολογική αντιλογία, μπορούμε να απαντήσωμε άμεσα στο ερώτημα που έτέθη ανωτέρω: **Ο** Κύριος στον μυστικό δείπνο πρώτα καθαγιάζει και κατόπιν προσφέρει. **Η** Ἐκκλησία ἀφηγηματικῶς ἀναφέρεται στην πράξι αυτή και στους λόγους του Κυρίου και θαρροῦσα σ' αυτήν και δυνάμει αυτής ἐπικαλεῖται τὴν χάριν του ἁγίου Πνεύματος για τὴν ἐπανάληψι και τελείωσι του μυστηρίου και κατόπιν τὸ προσφέρει πρὸς κοινωνίαν. **Κατ'** οὐσίαν δηλαδή κάμνει και ἐκείνη τὸ ἴδιο· πρώτα καθαγιάζει και μετὰ προσφέρει. **Η** ἀντιστροφή εἶναι μόνον φαινομενική.

232

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

Δ'

(301 - 400)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1982

60

329

Κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὅταν γίνεται ὁ καθαγιασμός τῶν τιμίων δώρων, λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον» κ.λπ.; Ἄλλες φυλλάδες τὰ ἔχουν καὶ ἄλλες ὄχι καὶ μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέγονται. Ποῖον εἶναι τὸ ὀρθόν;

Ὅπως καὶ ἄλλοτε γράψαμε, ὁ διάκονος κατὰ τὴν θεία λειτουργία ἐκτελεῖ ἓνα ρόλο, γιὰ νὰ εἰποῦμε ἔτσι, «τελετάρχου». Τὰ παραγγέλματά του καὶ οἱ ὑπομνήσεις του ἀπευθύνονται πρὸς τὸν λαὸ καὶ πρὸς τὸν ἱερέα, στὸν ὁποῖον ὑπενθυμίζει τί πρέπει νὰ κάμνη καὶ τί πρέπει νὰ λέγη. Τέτοιες παρακελεύσεις πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἀπαντοῦν σποραδικῶς καὶ στὶς ἀρχαῖες λειτουργίες καὶ ἰδίως στὴν Ἀλεξανδρινὴ λειτουργικὴ παράδοσι, ὅπως π.χ. στὴν λειτουργία τοῦ ἁγίου Μάρκου «Πετάσατε», «Οἱ πρεσβύτεροι, ἐκτείνετε», «Ἐτι ἐκτείνετε» κ.τ.τ. Καὶ στὶς βυζαντινὲς λειτουργίες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἀπαντοῦν τέτοιες προτροπές, ἀλλὰ πολὺ λίγες, ὅπως τὸ «Εὐλόγησον, δέσποτα» στὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας καὶ μερικὲς ἄλλες. Σήμερα ἡ λειτουργία μας περιλαμβάνει ἓνα πλῆθος τέτοιων προτροπῶν καὶ διαλόγων μεταξὺ διακόνου καὶ ἱερέως. Αὐτὰ δὲν βρίσκονται στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα. Ὅυτε ὅλες οἱ παρακελεύσεις αὐτὲς ἀνάγονται στὴν ἰδίᾳ ἐποχῇ. Φαίνεται πὼς διαμορφώνονται βαθμηδόν, κατ' ἀρχὰς προφορικῶς, ὕστερα μπαίνουν στὶς «Διατάξεις τῆς θείας λειτουργίας» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ στὰ

χειρόγραφα από τὸν ΙΣ' αἰῶνα καὶ ἐξῆς. **Καὶ** στὶς «Διατάξεις» παρατηρεῖται αὐτὴ ἡ βαθμιαία αὐξησις τῶν. **Στὴν** «Διάταξι» π.χ. τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 662 τοῦ ΙΒ'-ΙΓ' αἰῶνος οἱ διακονικὲς παρακελεύσεις καὶ οἱ διάλογοι εἶναι λιγότεροι ἀπὸ ὅσους ὑπάρχουν στὴν «Διάταξι» τοῦ Φιλοθέου (κῶδ. Παντελεήμονος 6277-770 τοῦ ΙΔ' αἰῶνος). **Στὰ** παλαιότερα χειρόγραφα τῶν λειτουργιῶν εἶναι λιγότεροι· στὰ νεώτερα περισσότεροι. **Τὸ** ἴδιο καὶ στὶς ἐκδόσεις· οἱ παλαιᾶς ἀκολουθοῦν τὰ παλαιὰ χειρόγραφα καὶ ἔχουν ἐλάχιστες διακονικὲς προτροπές, οἱ νεώτερες εἰσάγουν ὄλους τοὺς γνωστοὺς διαλόγους κ.λπ. μέσα στὸ κείμενο.

Καὶ κάτι ἄλλο. Ἡ λειτουργία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου τίθεται στὰ νεώτερα χειρόγραφα καὶ σ' ὅλες τὶς ἐκδόσεις πρώτη στὴ σειρά (Χρυσοστόμου - Βασιλείου - Προηγιασμένων), ἐνῶ στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα εἶναι πρώτη ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. **Οἱ** διατάξεις, διάλογοι, προτροπές κ.λπ., ἐφ' ὅσον παρεμβάλλονται στὸ κείμενο τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου, πού εἶναι τὸ πρῶτο στὴ σειρά καὶ τὸ περισσότερο χρήσιμο, λόγῳ τῆς συχνῆς τελέσεως τῆς λειτουργίας αὐτῆς, δὲν ἐπαναλαμβάνονται πάντοτε στὴν λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. **Ἔτσι** τὸ κείμενο τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ γιὰ τίθεται δεύτερο στὴ σειρά τοῦ βιβλίου καὶ γιὰ τελεῖται δέκα μόνον φορές τὸν χρόνο, διατηρεῖ μία πιὸ συντηρητικὴ μορφή.

* * *

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀπαραίτητα, ἐρχόμαστε εἰδικὰ στὸ συγκεκριμένο ἐρώτημα, πὺ ἀφορᾷ στὸ «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον» κ.λπ. τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. **Οἱ** παρακελεύσεις αὐτὲς δὲν ἀπαντοῦν στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, οὔτε καὶ στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου. **Ὁμοίως** δὲν βρίσκονται στὴν παλαιὰ «Διάταξι» τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 662, ἐνῶ ὑπάρχουν ἄλλες παρακελύσεις. **Μετὰ** τὴν εὐλογία τοῦ ἁγίου ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου λέγει ὁ διάκονος ἀπὸ μία φορὰ τὸ «Ἀμήν», μετὰ δὲ τὴν εὐλογία ἀμφοτέρων τῶν ἁγίων δύο φορές τὸ «Ἀμήν». **Ἐπάρχει** ὅμως τὸ προστάδιο τῶν σημερινῶν παρακελύσεων ὅταν ὁ ἱερεὺς λέγῃ «Καὶ ποιήσον...», ὁ διάκονος κρατῶν τὸ ὄραριο στὸ δεξί του χέρι «ἀπαιωρεῖ τοῦτο ἔμπροσθεν» τοῦ ἄρτου πρῶτα καὶ τοῦ ποτηρίου κατόπιν, δείχνοντας

καὶ σιωπηρῶς, τρόπον τινά, ὑπενθυμίζοντας στὸν ἱερέα νὰ εὐλογήσῃ τὰ δῶρα. Στὴν «Διάταξι» τοῦ Φιλοθέου ὁ διάκονος καὶ δεικνύει διὰ τοῦ ὄραριου πρῶτα τὸν ἄρτον, ὕστερα τὸ ποτήριον καὶ κατόπιν ὁμοῦ τὰ ἅγια», καὶ λέγει στὴν μὲν πρώτη καὶ δευτέρα εὐλογία τὰ γνωστά, στὴν δὲ τρίτη «Εὐλόγησον καὶ ἀμφοτέρα, δέσποτα». Μετὰ τὶς εὐλογίας ὁ διάκονος λέγει πάλι, ὅπως καὶ στὴν παλαιὰ «Διάταξι», ἀπὸ μία φορὰ τὸ «Ἀμήν» στὶς δύο πρῶτες, καὶ δύο φορὲς τὸ «Ἀμήν» στὴν τρίτη εὐλογία. Ἀπὸ τὰ νεώτερα χειρόγραφα τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἄλλα ἀκολουθοῦν τὰ παλαιότερα καὶ δὲν ἔχουν παρὰ μόνο τὸ «Ἀμήν» (στὴν τρίτη εὐλογία βαθμηδὸν ἐγκαταλείπεται τὸ διπλὸ «Ἀμήν» - δύο τὰ δῶρα, δύο τὰ «Ἀμήν» - καὶ εἰσάγεται τὸ τριπλὸ «Ἀμήν» κατὰ τὸν τριαδικὸ τύπο), ἄλλα ἔχουν μόνον τὴν πρώτη προτροπή, ἄλλα παραλείπουν τὴν τρίτη, ἄλλα τέλος ἔχουν καὶ τὶς τρεῖς, ὅπως στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Στὶς ἐκδόσεις, τώρα, τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἔχομε τὴν ἰδίαν περίπου εἰκόνα, ποὺ βρίσκομε καὶ στὰ νεώτερα χειρόγραφα. Σὲ ἄλλες δὲν ὑπάρχουν καθόλου οἱ ἐν λόγῳ διακονικὲς προτροπές, παρὰ μόνο τὸ «Ἀμήν», σὲ ἄλλες τὶς βρίσκομε ὅπως καὶ στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου. Μόνον γιὰ τὴν τρίτη παρακέλευσι ἔχομε μία διαφορὰ στὴν ἐκδοσι τῶν λειτουργιῶν Μ. Σαλιβέρου - Γ. Καροφύλλης (ἐπιμελεία Ν. Παπαδοπούλου): «Εὐλόγησον, δέσποτα, συναμφοτέρα» καὶ στὸ Μέγα Εὐχολόγιον ἐκδόσεως Μ. Σαλιβέρου (ἐπιμελεία Ν. Παπαδοπούλου): «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὰ ἀμφοτέρα». Ὅλα αὐτὰ ἐξηγοῦνται μετὰ ἀπὸ ὅσα γράψαμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἀπαντήσεως.

* * *

Μετὰ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ σωστὴ πρᾶξις; Ἡ ἀπάντησις ἔρχεται φυσιολογικά. Οἱ λειτουργίες τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου οἰκοδομοῦνται στὸν ἴδιον σκελετό. Διαφέρουν μόνον ὡς πρὸς τὶς εὐχὰς ἀπὸ τὰ κατηχούμενα καὶ πέρα. Ὁ «καιρός», ἡ ἐνδυσίς, ἡ προσκομιδὴ, τὰ ἀντίφωνα, τὰ μετὰ τὴν εἴσοδο μέχρι καὶ τὴν ἐκτενῆ, τὰ διακονικά, οἱ ἐκφωνήσεις (πλὴν τοῦ «Ἐδῶκε τοῖς ἁγίοις...»), οἱ λειτουργικὲς πράξεις, οἱ διάλογοι ἱερέως καὶ διακόνου, οἱ διακονικὲς παρακελεύσεις. τὰ νάλματα τοῦ λαοῦ (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μεγαλυνάριον τῆς

Θεοτόκου) είναι και για τις δύο κοινά. **Ό**,τι λέγεται και πράττεται στην λειτουργία του Χρυσοστόμου, ισχύει και για την λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου. **Και οι διακο-
νικές παρακελεύσεις κατά τον καθαγιασμό των τιμίων δώ-
ρων, είτε αναγράφονται στο λειτουργικό κείμενο του Βα-
σιλείου είτε μόνο στοῦ Χρυσοστόμου, λέγονται ἀπαραλ-
λάκτως ὅπως καὶ ἐκεῖ.**

Όσο για την τρίτη παρακέλευσι, πού φέρεται σὲ δύο ἐκδόσεις, πού μνημονεύσαμε ἀνωτέρω, σὲ δύο διαφορετι-
κὲς παραλλαγὲς («Εὐλόγησον, δέσποτα, τὰ ἀμώτερα» καὶ
«Εὐλόγησον, δέσποτα, συναμώτερα»), δὲν πρέπει νὰ μᾶς
δημιουργήσῃ πράγματα. **Σ**τὴν «Διάταξι» τοῦ Φιλοθέου
εἶδαμε ὅτι στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου ὑπάρχει ἡ
γραφὴ «Εὐλόγησον καὶ ἀμώτερα, δέσποτα», στὰ δὲ χει-
ρόγραφα τῆς ἰδίας λειτουργίας ἀπαντοῦν καὶ ἄλλες: «Εὐ-
λόγησον, δέσποτα, καὶ ἀμώτερα», «Εὐλόγησον, δέσποτα,
τὰ ἀμώτερα», «Εὐλόγησον δέσποτα, καὶ τὰ ἀμώτερα»
κ.λπ. **Έ**φ' ὅσον ὁμως ἡ προτροπὴ ἔχει παγιωθῆ τελικὰ
στὴν μορφή «Εὐλόγησον, δέσποτα, ἀμώτερα τὰ ἅγια»
καὶ στὶς δύο λειτουργίες, πού καὶ γνωστὴ καὶ ἀπλή καὶ σα-
φὴς εἶναι, πρὸς τί νὰ ἀναζητοῦμε χωρὶς λόγο ἄλλους σπα-
νίους καὶ δυσκόλους τύπους;

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΥΤΑΖΙΑΣ

Α' έκδοση 2009

51. Ποιά είναι ή σχέση τῶν Κυριακῶν λόγων «Λάβετε, φάγετε...», «Πίετε ἐξ αὐτοῦ...», μέ τήν εὐχή τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς καί ἂν πρέπει ὁ Ἱερέας ἢ ὁ Διάκονος νά δείχνουν μέ τό χέρι τους τά προκείμενα Δῶρα, ὅταν ἐκφωνοῦνται οἱ ἀντίστοιχες φράσεις.

Α' πό τήν εὐχή τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς συμπεραίνεται ὅτι τό «Λάβετε, φάγετε...» καί τό «Πίετε ἐξ αὐτοῦ...» δέν ἀναφέρονται στά προκείμενα Δῶρα, δηλαδή τοῦ Δισκαρίου καί τοῦ Ποτηρίου, πού βρίσκονται πάνω στήν ἁγία Τράπεζα, ἀλλά σ' ἐκεῖνα πού καθαγιαστήκαν ἀπό τόν Κύριό μας τό ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν εἶναι σωστό νά δεικνύονται οὔτε ἀπό τόν Ἱερέα οὔτε ἀπό τόν Διάκονο τήν ὥρα πού ἐκφωνοῦνται οἱ ἀντίστοιχες φράσεις (Γερβ. Παρασκευοπούλου Ἀρχιμ., Ἐπίκαιρα προβλήματα, τεῦχος Α', 1954, σ. 111-112).

Στήν παλαιά «Διάταξι» τοῦ κώδικα Ἀθηνῶν 662 ὑπάρχει τό προστάδιο τῶν σημερινῶν παρακελεύσεων. Ὄταν δηλ. ὁ Ἱερέας ἐκφωνεῖ τό «Καί ποιήσον...», τότε ὁ Διάκονος, κρατώντας τό Ὅραριο στό δεξί του χέρι, ἀπαιωρεῖ τοῦτο

ἔμπροσθεν» πρῶτα τοῦ Ἄρτου καί κατόπιν τοῦ Ποτηρίου, δείχνοντας μέ τόν τρόπο αὐτό καί συγχρόνως ὑπενθυμίζοντας σιωπηρά στόν Ἱερέα ὅτι πρέπει νά εὐλογῆσει τά Δῶρα.

Θά ἦταν, λοιπόν, ἴσως προτιμότερο νά δεικνύονται ἀπό τόν Ἱερέα καί τόν Διάκονο τά τίμια Δῶρα ὄχι στό «Λάβετε..., Πίετε...», ἀλλά στό «Καί ποιήσον...».

Στή «Διάταξι» τοῦ Φιλοθέου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Διάκονος δεικνύει πρῶτα τόν Ἄρτο, ὕστερα τό Ποτήριο καί κατόπιν «ὁμοῦ τά Ἅγια», ὅταν λέγει τίς ἀντίστοιχες παρακελεύσεις πρὸς τόν Ἱερέα, «Εὐλόγησον... τόν ἅγιον Ἄρτον... τό ἅγιον Ποτήριον... ἀμφότερα τά Ἅγια» (Ι. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς Ἀπορίας, ἐρωτ. 329).

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟ ΜΕΓΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ἀπὸ τὸ 1896

ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ,βιδ' - 2014

Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ 63

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Μετὰ τούτων, καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων Δυνάμεων, Δέσπο-
τα φιλόνηρωπε, βοῶμεν καὶ λέγομεν· Ἅγιος εἶ καὶ
πανάγιος σὺ καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου
τὸ Ἅγιον. Ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος, καὶ μεγαλοπρεπῆς ἡ δόξα
σου· ὃς τὸν κόσμον σου οὕτως ἠγάπησας, ὥστε τὸν Υἱόν

Ἐκφώνως·

Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. (1Κο. ια' 24).

Ὁ χορὸς· Ἀμήν.

Εἶτα μυστικῶς ὁ Ἱερεὺς·

Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων·

Ἐκφώνως·

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο ἐστὶ τὸ Αἷμά μου τὸ τῆς
Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. (Μθ. χς' 28).

Ὁ χορὸς· Ἀμήν⁽¹⁾.

(1) Σημειῶσαι ὅτι ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία· «Τοῦτο ἐστὶ τὸ Σῶμά μου»· καὶ πάλιν
«Τοῦτο ἐστὶ τὸ Αἷμά μου», οὐκ ἀναφέρεται εἰς τὰ προκείμενα Δῶρα, ἀλλ' εἰς ἃ περ
ὁ Ἰησοῦς λαβὼν τότε ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ καὶ εὐλογήσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ τὰ δεσποτικὰ ἐκεῖνα λόγια ἐπαναλαμβάνονται διηγηματικῶς,
καὶ ἐπομένως περιττὴ ἡ δεῖξις, μᾶλλον δὲ ἐναντία εἰς τὸ ὀρθὸν τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησίας φρόνημα.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπεύχεται μυστικῶς.
Ἐτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατάπεμφον τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα Δῶρα ταῦτα·

Καὶ ὁ μὲν Διάκονος ἀποτίθησι τὸ ριπίδιον καὶ ἔρχεται ἐγγύτερον τῷ Ἱερεῖ. καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρις ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης⁽¹⁾.

Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ 65

Εἶτα τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ Διάκονος καὶ δεικνύων σὺν τῷ ὠραρίῳ τὸν ἅγιον Ἄρτον, λέγει μυστικῶς·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον Ἄρτον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος σφραγίζει τὸν ἅγιον Ἄρτον, λέγων·

Καὶ ποιήσον τὸν μὲν Ἄρτον τοῦτον, τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν. Καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς δεικνύων σὺν τῷ ὠραρίῳ τὸ ἅγιον Ποτήριον·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ἅγιον Ποτήριον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογῶν λέγει·

Τὸ δὲ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν. Καὶ αὖθις ὁ Διάκονος δεικνύων μετὰ τοῦ ὠραρίου ἀμφότερα τὰ Ἅγια λέγει· Εὐλόγησον, δέσποτα, τὰ ἀμφότερα.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς εὐλογῶν ἀμφότερα τὰ Ἅγια λέγει·

Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας τῷ Ἱερεῖ, καὶ εἰπὼν τὸ Μνήσθητί μου, ἅγιε δέσποτα, τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἴσταται ἐν ᾧ πρότερον ἴστατο τόπῳ· καὶ λαβὼν τὸ ριπίδιον ριπίζει τὰ Ἅγια ὡς καὶ τὸ πρότερον.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπεύχεται·

Ωστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς,
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου σου
Πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρη-
σίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κριμα ἢ εἰς κατάκριμα.

* * *

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟ ΜΕΓΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ἀπὸ τὸ 1896

ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ,βιδ' – 2014

Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ 63

72*

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΜΕΓΑ

σ. 63 καὶ 64, ἀντεγράφησαν αἱ ὑποσημειώσεις τῶν Ε1851 καὶ Ε1862, διότι εἶναι ὀρθαί, διότι περιέχονται εἰς τὰς ἐπομένους ἐκδόσεις καὶ δὴ καὶ εἰς τὸ ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ε1899, καθὼς καὶ εἰς τὸ Ε1927, ἀλλὰ καὶ διότι σχεδὸν δύο αἰῶνας μετὰ ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτὰ λάθη εἰς διαφόρους δημοσιεύσεις λειτουργιῶν.

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

ΣΥΝΟΔΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ
 ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΙ ΕΠΥΡΩΣΤΟΥ ΤΩΝ ΑΥΤΑΔΕΛΦΩΝ ΒΛΑΥΣΑΝ.

ΤΟ ΜΕΓΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ,

ἐπιμελῶς ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀναθεωρηθεῖσα.

ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

1872

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ὁ δὲ Ἱερεὺς κλινόμενος, ἐπεύχεται μυστικῶς.

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων Δυναμίμων, Δέσποτα φιλάνθρωπε, βοῶμεν, καὶ λέγομεν· Ἅγιος εἶ, καὶ πανάγιος Σὺ, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον. Ἅγιος εἶ, καὶ πανάγιος, καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ δόξα σου· ὅς τὸν κόσμον σου οὕτως ἠγάπησας, ὥστε τὸν Υἱόν σου

ὅς ἐλθὼν, καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρῶσας, τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδοι ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ, καὶ ἀχράντοις, καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, εἰπὼν·

Ἐκφώνως·

Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

Ὁ Χορὸς· Ἀμήν.

Ἔτα μυστικῶς ὁ Ἱερεὺς·

Ὁμοίως καὶ τὸ Ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων·

Ἐκφώνως·

Πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστὶ τὸ Αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

Ὁ Χορὸς· Ἀμήν.

Ὁ Ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς·

Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς τριήμερου Ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς Ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν Καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδοξοῦ πάλιν Παρουσίας.

Ἐκφώνως·

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, κατὰ πάντα, καὶ
διὰ πάντα.

Ὁ Χορός.

Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καὶ
δεόμεθα σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ὁ Ἱερεὺς κλίνει, ἐπεύχεται μυστικῶς·

Ε"τι προσφερόμεν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην, καὶ ἀνάιμακτον
λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμέν σε, καὶ δεόμεθα, καὶ ἰκε-
τεύομεν· Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς
καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα Δῶρα ταῦτα·

Καὶ ὁ μὲν Διάκονος ἀποτίθῃ τὸ Ῥιπίδιον, καὶ ἔρχεται
ἐγγύτερον τῷ Ἱερεῖ, καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρεῖς ἐμ-
προσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης.

Εἶτα, τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνει ὁ Διάκονος, δεικνύει σὺν τῷ
ᾨραρίῳ τὸν ἅγιον Ἄρτον, λέγων μυστικῶς·

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὸν ἅγιον Ἄρτον.

Καὶ ὁ Ἱερεὺς, ἀνιστάμενος, σφραγίζει τρεῖς τὰ ἅγια
Δῶρα, λέγων·

Καὶ ποιήσον τὸν μὲν Ἄρτον τέτον, τίμιον Σῶμα τῷ Χριστοῦ σε.
Ὁ Διάκονος· Ἀμήν.

Καὶ αὐθις ὁ αὐτός, δεικνύων σὺν τῷ ᾨραρίῳ τὸ ἅγιον Ποτήριον·
Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὸ ἅγιον Ποτήριον.

Καὶ ὁ Ἱερεὺς εὐλογῶν, λέγει·

Τὸ δὲ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.
Ὁ Διάκονος· Ἀμήν. Καὶ αὐθις ὁ Διάκονος, δεικνύων μετὰ τοῦ
ᾨραρίου ἀμφοτέρα τὰ ἅγια, λέγει·

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὰ ἀμφοτέρα.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς, εὐλογῶν ἀμφοτέρα τὰ ἅγια, λέγει·

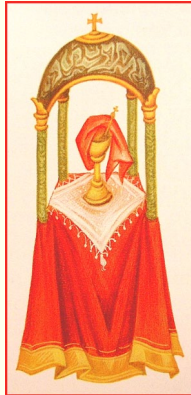
Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν, Ἀμήν, Ἀμήν.

Καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνει τῷ Ἱερεῖ, καὶ εἰπὼν τὸ, Μνή-
σθητί μου, ἅγιε Δέσποτα, τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἵσταται ἐν ᾧ προ-
τερον ἵσατο τόπῳ· καὶ λαβὼν τὸ Ῥιπίδιον, ῥιπίζει τὰ ἅγια,
ὡς καὶ τὸ πρότερον.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς κλινόμενος, ἐπεύχεται μυστικῶς:

Ωστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, εἰς Βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα, ἢ εἰς κατάκριμα. Ἐτι προσφερόμεν σοι τὴν

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

ΤΟ ΜΕΓΑ

ΝΥΝ ΔΕ

ΕΠΑΝΕΚΑΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ

ΤΟΥ ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ «ΑΣΤΗΡ»

ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ Β' ΕΚΔΟΣΕΩΣ 1862

ΕΚ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΦΟΙΝΙΚΟΣ

Η'

ΣΠΟΥΔΗ, ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ,
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΖΕΡΒΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΑΡΧΙΜΑΝΑΡΤΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

PRINTED IN GREECE 1970
"ASTIR", AL & E. PAPADEMETRIOU
10, LYCURGUS ST. ATHENS

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤ.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς .

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων Δυναμέων, Δέσποτα φιλόνηρωπε, βωῶμεν, καὶ λέγομεν· Ἄγιος εἶ καὶ πανάγιος Σὺ, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἄγιον. Ἄγιος εἶ καὶ πανάγιος, καὶ μεγαλοπρεπῆς ἡ δόξα σου·

ὅς, ἐλθὼν, καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις, καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας, καὶ εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, εἰπὼν·

Ἐκφώνως·

Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ Χορός· Ἀμήν.

Εἶτα μυστικῶς ὁ Ἱερεὺς·

Ὅμοίως καὶ τὸ Ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων·

Ἐκφώνως·

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ Αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. **Ὁ Χορός·** Ἀμήν (1).

(1) Σημ. ὅτι ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία· Τοῦτό ἐστι τὸ Σῶμά μου· καὶ πάλιν· Τοῦτό ἐστι τὸ Αἷμά μου· οὐκ ἀναφέρεται εἰς τὰ προκείμενα Δῶρα, ἀλλ' εἰς ἅπερ ὁ Ἰησοῦς λαβὼν τότε ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησας, ἔδωκε τοῖς Μαθηταῖς αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ τὰ Δεσποτικά ἐκεῖνα λόγια ἐπαναλαμβάνονται διηγηματικῶς, καὶ ἐπομένως περιττὴ ἡ δεῖξις, μᾶλλον δὲ ἐναντία εἰς τὸ ὄρθον τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας φρόνημα.

Ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς τριμέρου Ἀναστάσεως,

Ἐκφώνως·

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα.

Ὁ Χορός·

Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καὶ δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλὴν, ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ετι προσφερόμέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην, καὶ ἀνάιμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμέν σε, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν· Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἄγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα Δῶρα ταῦτα·

Καὶ ὁ μὲν Διάκονος ἀποτίθησι τὸ Ῥιπίδιον, καὶ ἔρχεται ἐγγύτερον τῷ Ἱερεῖ, καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρίς, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης·

Εἶτα, τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνει ὁ Διάκονος, δεικνύει σὺν τῷ Ὠραρίῳ τὸν ἅγιον Ἄρτον, λέγων μυστικῶς.

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὸν ἅγιον Ἄρτον.

Καὶ ὁ Ἱερεὺς, ἀνιστάμενος, σφραγίζει τρίς τὰ ἅγια Δῶρα, λέγων·

Καὶ ποιήσον τὸν μὲν Ἄρτον τοῦτον, τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν. Καὶ αὖθις ὁ αὐτός, δεικνύων σὺν τῷ Ὠραρίῳ τὸ ἅγιον Ποτήριον·

Εὐλόγησον Δέσποτα, τὸ ἅγιον Ποτήριον.

Καὶ ὁ Ἱερεὺς εὐλογῶν, λέγει·

Τὸ δὲ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν. Καὶ αὖθις ὁ Διάκονος, δεικνύων μετὰ τοῦ Ὁραρίου ἀμφότερα τὰ Ἅγια, λέγει·

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὰ ἀμφότερα.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς εὐλογῶν ἀμφότερα τὰ Ἅγια λέγει·

Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν, Ἀμήν, Ἀμήν.

Καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας τῷ Ἱερεῖ, καὶ εἰπὼν τὸ, Ἰησὴσθητί μου, ἅγιε Δέσποτα, τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἵσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τόπῳ· καὶ λαβὼν τὸ Ῥιπίδιον, ριπίζει τὰ Ἅγια, ὡς καὶ τὸ πρότερον.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς·

Ὡστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, εἰς Βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα, ἢ εἰς κατάκριμα. Ἔτι

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΠΙΤΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΡΩΤΟΗΓΕΜΕΝΟΥ
ΑΘΗΝΑ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΟΙΚΟΣ ΜΙΧ. Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ Α. Ε.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΤΟΜΟΥ

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων Δυνάμεων, Δέσποτα φιλόνηρωπε, βροῦμεν καὶ λέγομεν Ἄγιος εἶ, καὶ πανάγιος Σὺ

ὅς, ἐλθὼν, καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ἢ παρεδ.δοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαθὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις, καὶ ὁμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας, καὶ εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, εἰπὼν:

Ἐκφώνως·

Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλώμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν (*).

Ὁ χορός: Ἀμήν.

Εἶτα μυστικῶς ὁ Ἱερεὺς:

Ὅμοιως καὶ τὸ Ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆται, λέγων:

Ἐκφώνως:

Πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστὶ τὸ Αἷμά μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ Χορός: Ἀμήν.

Ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς:

Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς τριημέρου Ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοῦς Ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν Καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιιν Παρουσίας.

Ἐκφώνως ὁ Ἱερεὺς:

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρωμεν, κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα (1).

Ὁ Χορός:

Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καὶ δεόμεθά σου ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς, κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἐπεύχεται μυστικῶς.

Εἴτι προσφερόμεν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην, καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμέν

(*). Σημ. Ὅτι ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία: Τοῦτό ἐστὶ τὸ Σῶμά μου' καὶ πάλιν: Τοῦτό ἐστὶ τὸ Αἷμά μου, οὐκ ἀναφέρεται εἰς τὰ προκείμενα Δῶρα, ἀλλ' εἰς ἅπερ ὁ Ἰησοῦς λαθὼν τότε ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ καὶ εὐλογήσας ἔδωκε τοῖς Μαθηταῖς αὐτοῦ ἐναυθὰ δὲ τὰ Θεσποτικὰ ἐκείνα λόγια ἐπαναλαμβάνονται διηγηματικῶς. καὶ ἐπομένως περιττὴ ἡ δεῖξις, μᾶλλον δὲ ἐναντία εἰς τὸ ὄρθον τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας φρόνημα.

(1) Ὁ Διάκονος κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην κινεῖ σταυροειδῶς διὰ τῶν χειρῶν του τὸ ἅγιον Ποτήριον καὶ τὸ διακρίον.

σε, και δεόμεθα, και ικετεύομεν
κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ
Ἁγιον ἐφ' ἡμᾶς, και ἐπὶ τὰ προ-
κείμενα Δῶρα ταῦτα.

Και ὁ μὲν Διάκονος ἀποτίθησι
τὸ Ριπίδιον, και ἔρχεται ἐγγύτε-
ρον τῷ Ἱερεῖ, και προσκυνοῦσιν ἀμ-
φότεροι τρίς, ἐμπροσθεν τῆς ἁγίας
Τραπέζης

Εἶτα, τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ
Διάκονος, δεικνύει σὺν τῷ Ὁραρίῳ
τὸν ἅγιον Ἄρτον, λέγων μυστι-
κῶς.

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὸν ἅγιον
Ἄρτον.

Και ὁ Ἱερεὺς, ἀνισταμενός, σφρα-
γίζει τρίς τὰ ἅγια Δῶρα, λέγων:

Και ποίησον τὸν μὲν Ἄρτον τοῦ-
τον, τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος: Ἀμήν. Και αὐθις
ὁ αὐτός, δεικνύων σὺν τῷ Ὁραρίῳ
τὸ ἅγιον Ποτήριον.

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὸ ἅγιον
Ποτήριον.

Και ὁ Ἱερεὺς εὐλογῶν λέγει:

Τῷ δὲ ἐν τῷ Ποτήριῳ τοῦτο,
τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος: Ἀμήν. Και αὐθις
ὁ Διάκονος, δεικνύων μετὰ τοῦ Ὁ-
ραρίου ἀμφοτέρα τὰ Ἅγια, λέγει:

Εὐλόγησον, Δέσποτα, ἀμφοτέρα.

Ὁ Ἱερεὺς: Μεταβαλὼν τῷ Πνεῦ-
ματί σου τῷ Ἁγίῳ.

Ὁ Διάκονος: Ἀμήν, Ἀμήν, Ἀμήν.

Και τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας τῷ
Ἱερεῖ, και εἰπὼν τὸ, Μνήσθητί μου,
ἅγιε Δέσποτα, τοῦ ἁμαρτωλοῦ,
ἴσταται ἐν ᾧ πρότερον ἴστατο τὸ
πῦ και λαβὼν τὸ Ριπίδιον, ριπίζει
τὰ Ἅγια, ὡς και τὸ πρότερον.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

I'

ROMA 1967

LA DIVINA LITURGIA

DEL SANTO NOSTRO PADRE
GIOVANNI CRISOSTOMO

Σημ. ἡμετ. Εἰς τὴν παροῦσαν Τάξιν εἶναι ἐμφανῆς ἡ ἀντι-εὐαγγελικὴ πρᾶξις τῶν Λατίνων-Παπικῶν.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπέυχεται μυστικῶς:

Μετὰ τούτων, καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων Δυναμέων, Δέσποτα φιλόνηρωπε, βοῶμεν καὶ λέγομεν: Ἄγιος εἶ, καὶ πανάγιος, σύ, καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἄγιον.

Ὁς ἐλθὼν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἐαυτὸν παρεδίδοτο ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας, καὶ εὐλογήσας (καὶ εὐλόγησεν), ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπὼν:

Τότε κλίνων ὁ Ἱερεὺς τὴν κεφαλὴν, καὶ αἶρων τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μετ' εὐλαβείας, λέγει ἐκφώνως, τοῦ Διακόνου δευνύοντος αὐτῷ τὸν ἅγιον Δίσκον, κρατοῦντος καὶ τὸ Ὁράριον τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς:

Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ Χορός: Ἀμήν.

Εἶτα, σφραγίζει ὁ Ἱερεὺς τὸ ἅγιον Ποτήριον, λέγειν μυστικῶς:

Ὁμοίως καὶ τὸ Ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων:

Καὶ κλίνων τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν χεῖρα ἐξῶν ἄνωθεν μετ' εὐλαβείας, λέγει ἐκφώνως, τοῦ Διακόνου δευνύοντος αὐτῷ τὸ ἅγιον Ποτήριον, κρατοῦντος καὶ τὸ Ὁράριον τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς:

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστὶ τὸ Αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης; τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ Χορός: Ἀμήν.

Καὶ ἐπέυχεται ὁ Ἱερεὺς μυστικῶς:

Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημέ-

Il Sacerdote prega sommamente:

Noi pure, o Signore, amico degli uomini, con queste beate Potenze esclamiamo e diciamo: Sei santo, tutto santo, Tu e il tuo, unigenito Figlio e il tuo Santo Spirito. Sei santo, tutto santo

Egli, compiendo con la sua venuta tutta l'economia di salvezza a nostro favore, nella notte in cui veniva tradito, o, piuttosto, consegnava se stesso per la vita del mondo, prese il pane nelle sue mani sante, innocenti e immacolate, e, dopo aver rese grazie, lo benedisse (e benedice), lo santificò, lo spezzò e lo diede ai suoi santi discepoli e apostoli, dicendo:

Il Sacerdote, a capo chino, alzando con riverenza la destra, mentre il Diacono indica il s. Disco e regge l'Oràrion con tre dita della destra:

Prendete, mangiate: questo è il mio Corpo, che per voi viene spezzato in remissione dei peccati.

Il Coro: Amin.

Quindi segna con la croce il s. Calice, dicendo sommamente:

Similmente anche il calice, dopo che ebbe cenato, dicendo:

Piegando la testa, con la mano sollevata, con riverenza, dice a voce alta, mentre il Diacono gli indica il s. Calice e regge l'Oràrion con tre dita della destra:

Bevetene tutti: questo è il mio Sangue, del Nuovo Testamento, che viene sparso per voi e per molti in remissione dei peccati.

Il Coro: Amin.

Il Sacerdote prega sommamente:

Memori dunque di questo precetto del Salvatore e di tutto ciò che è stato compiuto per

νοὶ τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς τριημέρου Ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς Ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας.

Ἐκφώνως: Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα.

Ὁ Χορὸς: Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καὶ δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς:

Ἔτι προσφερόμεν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀνάιμακτον λατρείαν· καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν· κατὰπεμψόν τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα Δῶρα ταῦτα.

Καὶ ὁ Διάκονος ἀποτίθῃ τὸ Ῥιπίδιον καὶ ἔρχεται ἔγγυτερον τῷ Ἱερεὶ· καὶ προσκνοῦσιν ἀμφότεροι τρεῖς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης·

Εἶτα τὴν κεφαλὴν ὑποκλινάς ὁ Διάκονος, καὶ δεκνὼν σὺν τῷ Ὁραρίῳ τὸν ἅγιον Ἄρτον, λέγει μυστικῶς·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον Ἄρτον.

Καὶ ὁ Ἱερεὺς ἀνιστάμενος, σφραγίζει τὸν ἅγιον Ἄρτον, λέγων·

Καὶ ποιήσον τὸν μὲν Ἄρτον τοῦτον, τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος: Ἀμήν.

Καὶ αὖθις ὁ αὐτός, δεκνὼν σὺν τῷ Ὁραρίῳ τὸ ἅγιον Ποτήριον·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ἅγιον Ποτήριον.

Καὶ ὁ Ἱερεὺς εὐλογῶν λέγει·

Τὸ δὲ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τοῦτο, τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος: Ἀμήν.

Καὶ αὖθις ὁ Διάκονος, δεκνὼν μετὰ τοῦ Ὁραρίου ἀμφοτέρω τὰ Ἅγια, λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὰ ἀμφοτέρω.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς, εὐλογῶν ἀμφοτέρω τὰ Ἅγια, λέγει·

Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματι σου τῷ Ἁγίῳ.

Ὁ Διάκονος: Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκλινάς τῷ Ἱερεὶ, καὶ εἰπὼν τὸ Μνήσθητί μου, ἅγιε δέσποτα, τοῦ ἁμαρτολοῦ, ἵσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τότῳ, καὶ λαβὼν τὸ Ῥιπίδιον, βίπτει τὰ Ἅγια, ὡς καὶ τὸ πρότερον.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς:

Ὅστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρῆρσιαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα.

no: della croce, della sepoltura, della resurrezione al terzo giorno, dell'ascensione ai cieli, della sua presenza alla destra del Padre, della seconda e gloriosa venuta.

Ad alta voce: Gli stessi doni, da Te ricevuti, a Te offriamo in tutto e per tutto.

Il Coro: A Te inneggiamo, Te benediciamo, Te ringraziamo, o Signore, e Ti supplichiamo, o Dio nostro.

Il Sacerdote prega sommestamente:

Ancora ti offriamo questo culto spirituale e incruento; e ti invochiamo e ti preghiamo, e ti supplichiamo: manda il tuo Spirito Santo su di noi e sopra i Doni qui presenti.

Il Diacono depone il Ripidion e si accosta al Sacerdote; ambedue fanno tre inchini profondi davanti alla s. Mensa. Quindi il Diacono, a capo chino, indicando con l'Oràrion il s. Pane, dice sommestamente:

Benedici, signore, il santo Pane.

Il Sacerdote, rialzando il capo, fa il segno della croce sul s. Pane, dicendo:

E fa di questo Pane il prezioso Corpo del tuo Cristo.

Il Diacono: Amin.

E di nuovo il Diacono, indicando con l'Oràrion il s. Calice:

Benedici, signore, il santo Calice.

E il Sacerdote, benedicendo, dice:

E fa di ciò che è in questo Calice il prezioso Sangue del tuo Cristo.

Il Diacono: Amin.

Nuovamente il Diacono, indicando con l'Oràrion ambedue le Specie, dice:

Benedici, signore, ambedue le Cose sante.

E il Sacerdote, benedicendo ambedue le Cose sante, dice:

Trasmutandole per virtù del tuo Santo Spirito.

Il Diacono: Amin, amin, amin.

E dopo aver inchinato il capo al Sacerdote e detto: Ricordati di me peccatore, o signore santo, si pone nel luogo dove stava prima, e, preso il Ripidion, ventila i s. Doni, come prima.

Il Sacerdote prega sommestamente:

Affinché, per coloro che ne partecipano, siano purificazione dell'anima, remissione dei peccati, unione nel tuo Santo Spirito, compimento del regno dei cieli, titolo di fiducia in te e non di giudizio o di condanna.

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ

ΙΑ'

Ἔκδοσις

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἔκδοσις Θ' 2017

Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ἡ ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Πληρωθέντος τοῦ Συμβόλου ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ·

Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου· πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν.

Ἄχορός· Ἔλεον εἰρήνης...

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων, Δέσποτα φιλόνητο, βοῶμεν καὶ λέγομεν· Ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος,

Ὅς ἐλθὼν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδοτο ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπὼν·

Ἐκφώνως·

Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστί τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ἄχορός· Ἀμήν.

Καὶ πάλιν ἐπέυχεται ὁ ἱερεὺς·

Ὅμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι λέγων·

Ἐκφώνως·

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ἄρχος· Ἀμήν.

Ἄρχος κλινόμενος ἐπέυχεται·

Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς καὶ πάντων

Ἄρχος· Σε ὑμνοῦμεν, σε εὐλογοῦμεν...

Ἄρχος κλινόμενος τὴν κεφαλὴν⁹⁹ μετὰ πάσης κατανύξεως ἐπέυχεται·

Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα.

Καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρεῖς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης. Εἶτα ὁ διάκονος δεικνύων διὰ τοῦ ὄραριου τὸν ἅγιον ἄρτον λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος σφραγίζει τὸν ἅγιον ἄρτον λέγων·

Καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ἄρχος· Ἀμήν. Δεικνύων δὲ τὸ ἅγιον ποτήριον λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς σφραγίζων αὐτὸ λέγει·

Τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ἄρχος· Ἀμήν. Καὶ δεικνύων ἀμφότερα τὰ ἅγια λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, ἀμφότερα τὰ ἅγια.

Ἄρχος κλινόμενος αὐτὰ λέγει·

Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.

Ἄρχος· Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Καὶ ποιῶσιν ἀμφότεροι τρεῖς γονυκλισίας.

Εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπέυχεται·

Ἔστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς

ἄφεισιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος,
εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς
σέ, μὴ εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα.

* * *

ΕΙΔΗΣΙΣ

Αἰ τηρηθεῖσαι κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἀνά χειρας Ἱερατικοῦ γενι-
καὶ ἀρχαὶ ἐκτίθενται εἰς τὰς ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου παρατηρήσεις.
Ἐξηγήσεις διὰ τὰς ἐπενεχθείσας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς προγενε-
στέρας ἐκδόσεις μεταβολὰς δίδονται εἰς τὰς ὑποσημειώσεις, ἐκτε-
νέστεραι δέ τινες εἰς τὰς ἐν τῷ τέλει παρατηρήσεις. **Τὰ** χρησιμοποι-
ηθέντα βοηθήματα ἀναγράφονται λεπτομερῶς ἐν σελ. 343.

Αἰ παραπομπαὶ εἰς τὸ Ἱερατικὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεί-
ου γίνονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (1968).

Τὸ ἰσχύον Τυπικὸν τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (Βιολάκη)
σημειοῦται διὰ τοῦ ΤΜΕ, τὸ δὲ Τυπικὸν τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου
Σάββα διὰ τοῦ ΤΑΣ.

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος, Πρόεδρος
Πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Β. Τζέρπος, δρ. Θ.

Γεώργιος Φίλιας, Καθηγητῆς

Ἐπιμελητῆς

Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Παπαγιάννης

ΙΕΡΟΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ

Α' Έκδοση 2009

ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΕΠΑΝΟΜΗ

Α'

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ὅς ἐλθὼν καὶ πᾶσαν
τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ
ἧ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδο
ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν
ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμή-
τοις χερσίν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας,
ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μα-
θηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπὼν·

«Ἐκφώνως»(*)

« **Λ**άβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ Σῶμα,
τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν».

Ὁ β' χορός· Ἀμήν. (σύντομα)

Ὁ α' Ἱερέας «καθ' ἑαυτὸν»·

Ὁμοίως καὶ τὸ Ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι,
λέγων·

«Ἐκφώνως»·

Ε”τι προσφερόμεν σοι τὴν λογικὴν ταύτην
καὶ ἀναίμακτον λατρείαν καὶ παρακαλοῦ-
μέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατάπεμ-

(*) Τὸ δείξιμο μὲ τὸ χέρι, κατὰ τὴν ἐκφώνηση τῶν λόγων
«Λάβετε, φάγετε. Πίετε ἐξ αὐτοῦ», εἶναι περιττό καὶ ἀντίθετο
πρὸς τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας.

φον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ
τὰ προκείμενα Δῶρα ταῦτα.

Ὁ Διάκονος, κρατώντας μὲ τὸ δεξιὸν χερί τὸ Ὅρα-
ριο καί, δείχνοντας τὸν ἅγιον Ἄρτο, λέγει πρὸς τὸν ἄ-
Ἱερέα·

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὸν ἅγιον Ἄρτον.

*Ὁ ἄ Ἱερέας, σφραγίζει σταυροειδῶς τὸν ἅγιον Ἄρτο,
λέγοντας·*

Καὶ ποιήσον τὸν μὲν Ἄρτον τοῦτον τίμιον
Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν.

Καὶ δείχνοντας τώρα τὸ ἅγιον Ποτήριον, λέγει πρὸς
τὸν ἄ Ἱερέα·

Εὐλόγησον, Δέσποτα, τὸ ἅγιον Ποτήριον.

*Ὁ ἴδιος Ἱερέας σφραγίζει σταυροειδῶς τὸ ἅγιον Ποτή-
ριον, λέγοντας·*

Τὸ δὲ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα τοῦ
Χριστοῦ σου.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν.

Δείχνοντας συγχρόνως καὶ τὰ δύο Ἅγια, ἀπευθυνό-
μενος πρὸς τὸν ἄ Ἱερέα, λέγει·

Εὐλόγησον, Δέσποτα, ἀμφοτέρω τὰ Ἅγια.

*Ὁ ἄ Ἱερέας, σφραγίζοντας σταυροειδῶς ταυτόχρονα
τὸ ἅγιον Δισκᾶριον καὶ τὸ ἅγιον Ποτήριον, λέγει·*

Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.

Ὁ Διάκονος· Ἀμήν.

